

Onderzoek naar Wespddieven in de Kempen 2003

Jacques van Kessel en Pieter Wouters

Als vervolg op de verkenningen in 2001 en 2002, is ook in 2003 weer intensief naar Wespddieven gekeken in de Brabantse Kempen.

Inleiding

Er is dit jaar wel een andere opzet gehanteerd. Er is er voor gekozen om in een vast omlind kleiner gebied te gaan werken. In dit gebied gaan we de komende jaren proberen zoveel mogelijk gegevens over de Wespddief te verzamelen.

Het onderzoeksgebied

Het in 2003 onderzochte gebied is 224 km² groot en is, ruwweg, gelegen binnen de vierhoek Bladel, Veldhoven, Eindhoven-noord en Diessen. (Zie figuur 1) Binnen dit gebied liggen enkele grotere bosgebieden zoals: Oirschotse Heide, Landgoed 's Heerenvijvers, Landgoed De Baest, Spreeuwelse Heide, Landschotse Heide, Neterselse Heide, Beerse Broek, Buikheide-Halve Mijl, Wolfhoekse Heide en Sprankelbossen.

Naast deze grote bosgebieden liggen er talloze kleinere bosgebieden en bosjes in het agrarische landschap. Dit agrarische deel wordt voor het overgrote deel intensief gebruikt. De akkerbouw heeft hierin het grootste aandeel. En binnen de akkerbouw heeft de maisteelt weer het grootste aandeel.

Tenslotte wordt het gebied voor een deel doorsneden door de beekdalen van de Grote- en Kleine Beerze, de Dommel, de Run en Keersop. In deze beekdalen liggen nog diverse beekbegeleidende bosjes.

Methode

In de periode 12 juli t/m 18 augustus 2003 is in het onderzoeksgebied dagelijks naar Wespddieven gekeken. Het kijken naar Wespddieven werd gedaan door

Figuur 1: Ligging van het onderzoeksgebied.

te posten op een locatie met goed uitzicht over een bosgebied. Daar werd dan tussen de 3 en 6 uur gepost. Hierbij werd voortdurend de horizon en de lucht afgezocht op vliegende Wespindieven. Als belangrijk hulpmiddel werd daarbij steeds een of meerdere telescopen gebruikt.

Werd er op een locatie heel de dag niets gezien, dan werd er nog een dag extra gepost. Wanneer er in een bosgebied Wespindieven voorkomen, dan kun je namelijk na 2 tot 3 uur waarnemen in juli en augustus vrijwel zeker een exemplaar zien. Tijdens het veldwerk is wel gebleken dat, ook al zit je in de buurt van een nest, je soms na 3 tot 4 uur posten nog geen Wespindief hebt gezien.

Ook dit jaar is er alleen gepost op dagen met redelijk mooi weer zonder neerslag en/of harde wind. Wat dat betreft hebben we, in positieve zin, een uitzonderlijk jaar gehad.

De waarnemingen zijn steeds nauwkeurig ingetekend op een topografische kaart (1: 25000) met de vermelding: waar komt de vogel vandaan, waar vliegt hij naar toe en is hij wel of niet prooidragend.

Indien mogelijk is er ook een tekening gemaakt van de onderkant van de vogel (Zie figuur 2).

Zo kan men op een waarnemingspunt vaststellen of het om steeds hetzelfde exemplaar gaat of dat er meerdere in het spel zijn.

De beschreven methode wordt al acht jaar toegepast in het bosgebied Buikheide - Halve Mijl (500 ha). Nadeel van deze methode is wel dat je vanaf de grond niet zo nauwkeurig kunt zien waar een vogel vandaan komt en waar hij naar toe vliegt. Vanuit hoge posten, bijvoorbeeld een hoge boomtop, is het waarnemen en intekenen natuurlijk veel nauwkeuriger. Maar helaas, ook dit jaar is er vrijwel geen 'topwerk' verricht omdat de meeste van ons hoogtevrees hebben!

Om het onderzoek extra te ondersteunen is een simultaantelling in het onderzoeksgebied gehouden. Tijdens deze telling is er op zes plaatsen met meerdere waarnemers gepost tussen 9:30 uur en 14:00 uur.

Naast het vaststellen van territoria werd er ook veel aandacht besteed aan het vinden van nesten. Dit om een beter inzicht te krijgen in de broedbiologie van de Wespindief.

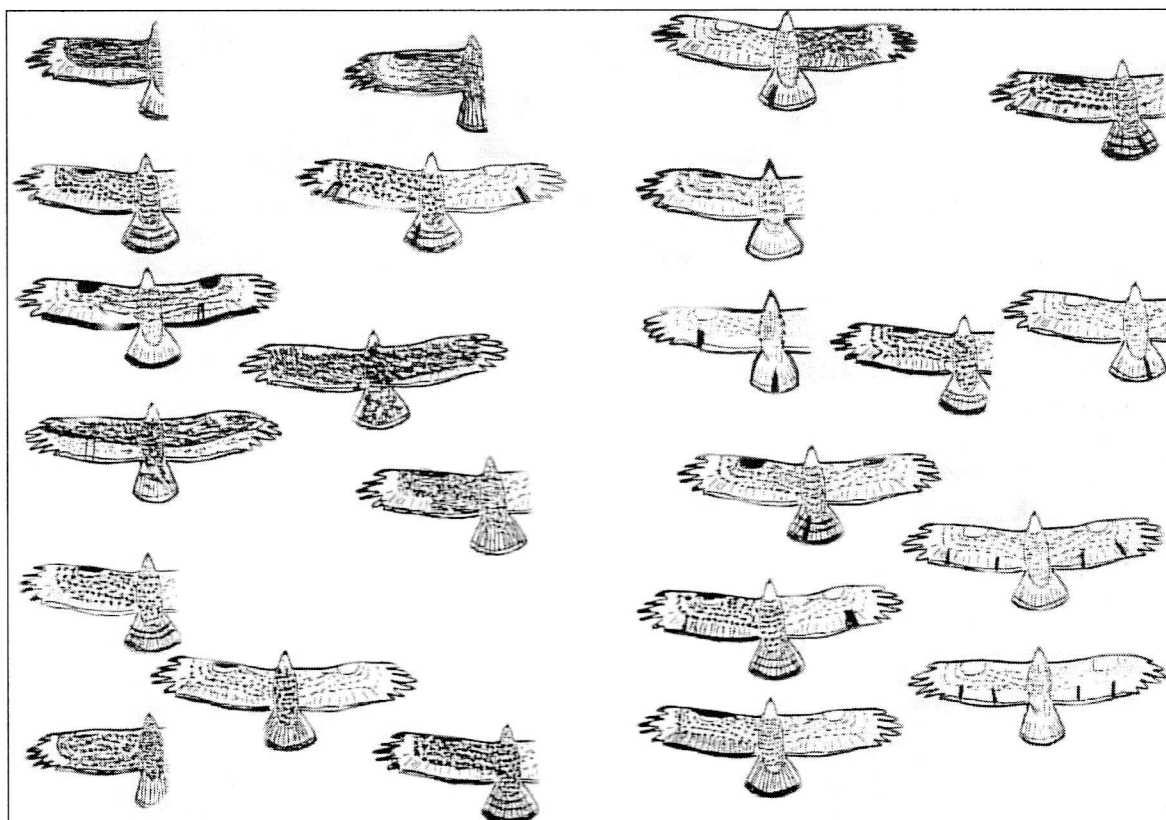

Jonge Wespindief op nest

Foto: Robert Kastelijn

Figuur 2: Schetsen van de onderkant van een aantal Wespddieven.

Resultaten

In de periode juli – augustus 2003 zijn er in totaal acht verschillende territoria vastgesteld binnen het onderzoeksgebied (zie figuur 3). Dit aan de hand van waargenomen Wespddieven of door controle van reeds bekende nestplaatsen. Binnen deze acht territoria zijn er vijf nesten gevonden. Hiervan zijn er drie succesvol geweest. Van één nest is niet bekend in welke fase het is mislukt. Hier is tot aan juli een vogel op het nest gezien, daarna niet meer. Waarschijnlijk is dit in de vroege jongenfase fout gegaan. Een nest is in het begin van het seizoen wel opgeknapt, maar vervolgvacaties bleven uit (zie tabel 1).

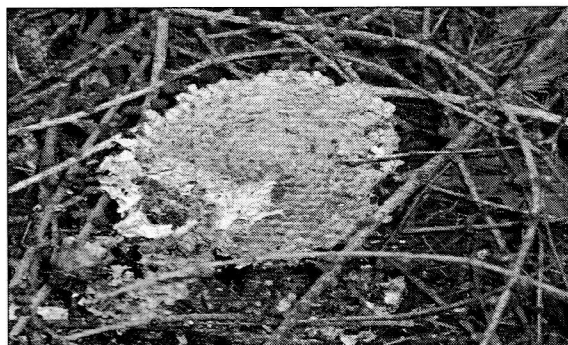
Naast de bezette nesten dienen ook de lege nesten met enige regelmaat te worden

Dan kun je zien of ze nog onderhouden worden. Dit is makkelijk te zien aan de verse takken die op het nest worden aangebracht. Zo weten we dat een nest leeg is gebleven (Lage Mierde) maar wel gedurende het seizoen in perfecte staat werd gehouden met vers loof. Het zag er tot aan eind juli goed uit. Alsof er elk moment eieren in gelegd zouden kunnen worden.

Naast de grotere bosgebieden blijkt ook nu weer dat kleinere beekdalbossen in de Kempen erg in trek zijn bij Wespddieven. Van de vijf gevonden nesten kunnen we er vier kwalificeren als beekdalnest. Ook in 2003 was het aantal waarnemingen van onvolwassen Wespddieven weer minimaal, zelfs in de buurt van de nestplaatsen. Het zijn erg onopvallende vogels!

Wij hebben slechts tweemaal een onvolwassen vogel vliegend waargenomen in augustus. Dit was in de buurt van het Groot Meer. Waarschijnlijk omdat hier vaak werd gepost.

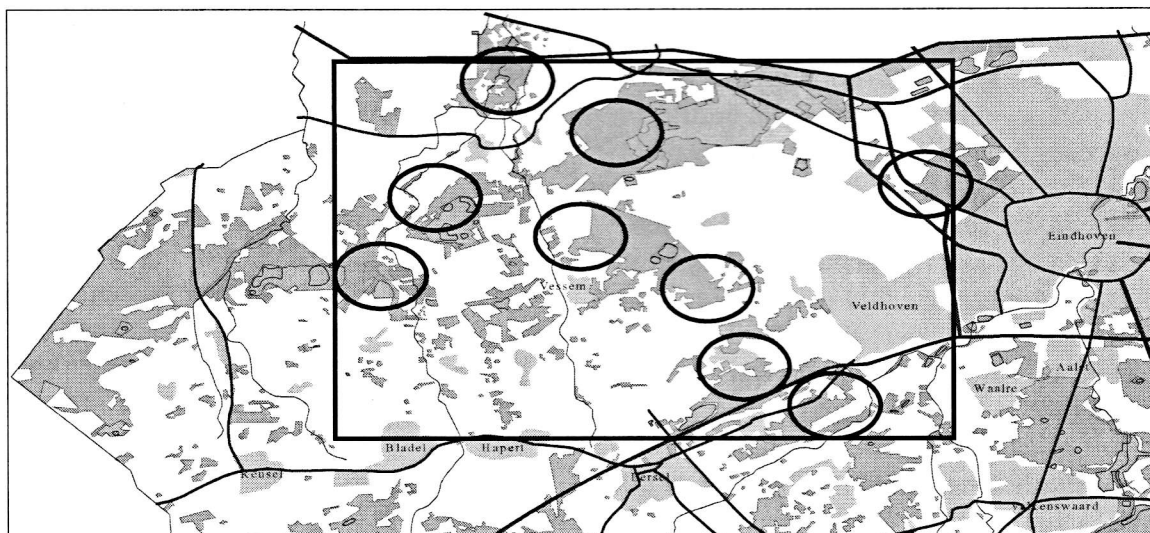
Uitgegraven wesperraat

Foto: Wim Deeben

Tabel 1: Overzicht van de resultaten van de broedgevallen en territoria van de Westpendief in de Kempen in 2003.

<i>Gebied</i>	<i>Aantal eieren</i>	<i>Aantal jongen</i>	<i>Nestboom soort</i>	<i>Aantal territorium</i>
Oirschotse Heide, Middelbeers	?	2	Douglas	
Landschotse Heide, Middelbeers	?	1	Douglas	
Gemeentebossen Eersel	?	2	Berk	
Beerse Broek, Bladel	0	0	Berk	
Bossen Vessem	?	?	Populier	
De Baest, Middelbeers				X
Gemeentebossen Eersel, Kneysel				X
Buikheide zuid, Vessem				X

Figuur 3: Territoria en nesten binnen het onderzoeksgebied. Op de kaart is geen verschil gemaakt tussen nestvondst en territorium.

Tabel 2: Onderzochte gebieden in 2003 met aantal waargenomen Wespendienven en geschat aantal territoria in het desbetreffende gebied.

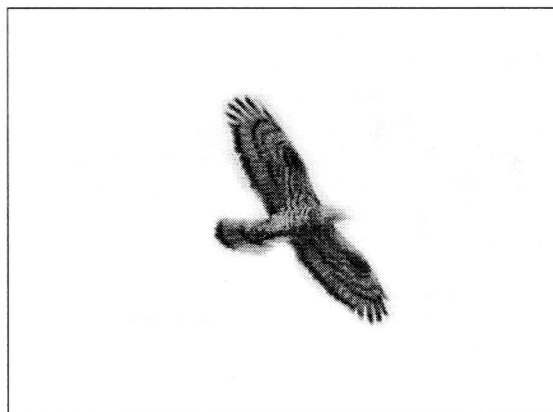
<i>Gebied (gemeente)</i>	<i>Aantal exemplaren</i>	<i>Aantal territoria</i>	<i>Geschat aantal territoria</i>
Landschotse Heide N.W. (Middelbeers)	2	1	1
Landgoed de Baest (Oostelbeers)	1	1	2
Het Stuk (Diessen)	0	0	?
Beerse Broek (Netersel-Westelbeers)	2	1	1
Oirschotse Heide – 's Heerenvijvers (Oirschot)	0	0	1
Oirschotse Heide NW (Oostelbeers)	2	1	1
Bos tussen Vessem en Middelbeers	2	1	1
Buikheide-Halve Mijl (Vessem-Veldhoven)	4	1	1
Heieinden Hoogeloon	1	?	?
Spreeuwelse Heide Diessen	2	?	1
Gemeentebossen (Eersel – Veldhoven)	2	1	1
Hocht-Dommelbeemden (Veldhoven – Waalre)	1	?	?
Moormanlaan Knegsel - Veldhoven	1	?	1
Het Goor Liesdijk Neterselse Heide	2	?	?
Beekdal Oude Toren - Middelbeers	2	?	?
Beekdal Groote Beerze Hapert tot Casteren	?	?	?
Molenvelden-Zandoerlese Bossen	?	?	?
Oirschotse Heide N.O. (Oirschot-Eindhoven)	?	?	1
Hoogeloons Bos	?	?	?
Beekdal Run (Schadewijk-Stevert Steensel)	?	?	?
Omgeving Knegsel (Eersel-Hoogeloon)	?	?	?
Beatrixkanaal + de Wielewaal Eindhoven	2	1	1
Totaal		8	13

Vliegbeelden de karakteristiek zijn voor de Wespendienf

Foto's: Robert Kastelein

geknikte vleugels en lange staart

lange brede vleugels en kleine kop

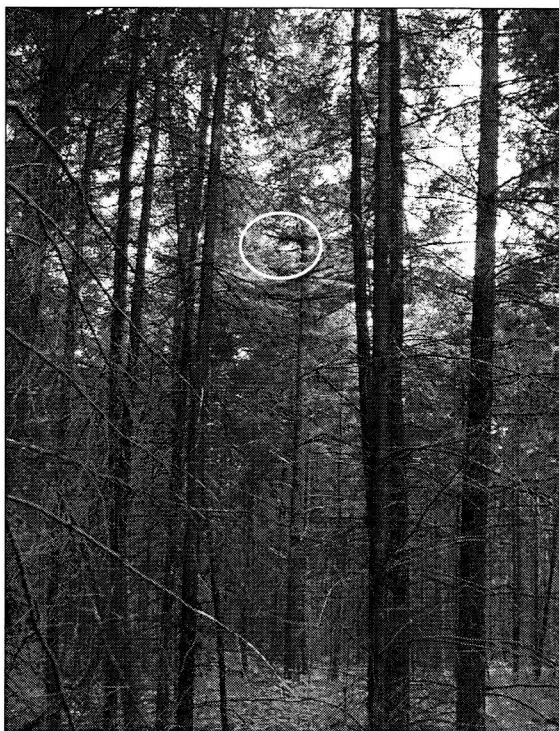

In welk bostypen worden nesten gevonden in de Kempen

Zoals eerder al vermeld gebruiken Wespenvliegen in de Kempen naast de grotere bospercelen ook frequent de kleine bosjes in de beekdalen. Hier broeden ze en gaan dan foerageren op de hogere, drogere gronden. In de volgende beekdalen zijn afgelopen jaren nesten gevonden: Groot- en Kleine Beerze, De Run en De Reusel.

Nesten zijn de afgelopen jaren gevonden in: Zwarte Els, Berk, Populier, Zomereik, Douglas en Grove Den. In 2003 zijn twee nesten gevonden in vrij jonge bomen. Eén in een Berk en één in een Douglas.

Het is belangrijk om de komende jaren meer aandacht te besteden aan het voorkomen van Wespenvliegen in de Kempische beekdalen en misschien ook wel in beekdalen in andere regio's in Noord-Brabant.

Kempisch bos met nest van Wespenvlieg

Foto: Robert Kastelijin

Doortrek van Wespenvliegen in het najaar

In de Kempen zien we vrijwel nooit grote aantallen doortrekkende Wespenvliegen in het najaar. Een uitzondering was 30 augustus 2003 tijdens de eerste "Kempische Wespenvliegendag". Toen werden tussen 10.00 en 14.00 uur op de lokatie Buikheide - Leeuwerikhoeve, gelegen ten noorden van het Grootmeer Vessem, in totaal 23 doortrekkende Wespenvliegen gezien. Heel bijzonder zijn dan ook nog steeds de twee dagen in september 2002. Op drie september van dat jaar werden bij het Ringselven, Budel Dorplein, in totaal 37 doortrekkende exemplaren gezien. Op vier september maar liefst 145 exemplaren (12:45 uur – 13:30 uur). Steeds in groepjes van vijf tot tien stuks en één groep van maar liefst tachtig exemplaren (waarneming Ruud Bouwman). Waarschijnlijk had dit te maken met de sterke doortrek van Scandinavische vogels in combinatie met de oostenwind.

Plannen voor 2004

Het is de bedoeling om in navolging van 2003 weer hetzelfde proefgebied te onderzoeken. We moeten gaan proberen weer zoveel mogelijk nesten op te sporen en te volgen tijdens het broedseizoen. Voor elk nest wat we vinden, willen we een zo betrouwbaar mogelijk beeld krijgen van het broedsucces. Het is daarom uitermate belangrijk om naast het vinden van nesten deze ook tijdens het broedseizoen te blijven volgen door middel van enkele vervolgcontroles. Deze nestcontroles zijn echt noodzakelijk omdat broedsels soms nu eenmaal mislukken. Het is dan belangrijk om te weten of dit in de eifase gebeurt of als er al jongen zijn. Ook is het van belang te weten of er misschien helemaal geen eieren zijn geweest.

Het mislukken van een broedsel kan diverse oorzaken hebben. Bijvoorbeeld het sterven van één van de ouders, al dan niet natuurlijk door een slechte voedselsituatie of predatie van de jongen.

Ook proberen we weer alle jongen geringd te krijgen. Hoewel sommige mensen nog steeds kritisch denken over nestcontroles en het ringen van roofvogeljongen, vinden wij dat er door onze zorgvuldige werkwijze geen extra risico's aan verbonden zijn.

Daarnaast is het erg belangrijk om van de waargenomen vogels zoveel mogelijk een vleugeltekening te maken zodat er vastgesteld kan worden hoeveel vogels actief zijn binnen het onderzoeksgebied.

In dit eerste jaar is wel gebleken dat we niet alleen de grotere bosgebieden in de gaten moeten houden, maar dat de aandacht ook moet gaan naar kleine bosjes die in het agrarische gebied liggen. Met name die bosjes die in of tegen beekdalen aan liggen.

Dankwoord

Dank aan alle mensen die waarnemingen hebben ingestuurd via ORNIS. Ook dank aan allen die hun medewerking hebben verleend, al dan niet in het veld: Peer van de Akker, Wim Deeben, Dirk van Dingenen, Kees Goudsmits, Piet van Happen, Tom Heijnen, Bert van Herk, Frans Huijbers, Bep Janssen, Klaas de Jonge, Robert Kastelijn, Jan Kastelijn, Wilma Meurs, Chris Mulder, Henk Munsters, Geert Sanders, Jap Smits, Wil de Veer, Nico Venema, Wiebe Witteveen, Piet Wuyts en Jaap van der Spek, Laatst genoemde bedankt voor het ringen van de jonge vogels.

Literatuur

- Bijlsma, R.G., 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. Vogelbescherming – Werkgroep Roofvogels Nederland. KN-NV uitgeverij.
- Kessel, J. van & Wouters P., 2001. Een eerste verkenning naar het voorkomen van Wespddieven in de Kempen in 2001. Blauwe Klauwier 27 (2): 7-11
- Kessel, J. van & Wouters P., 2002. Een tweede verkenning naar het voorkomen van Wespddieven in de Kempen in 2002. Blauwe Klauwier 29 (1): 2-16
- Maanen, W van, 2000. Reproductiestrategie van de Wespddief *Pernis apivorus* in Noord-Nederland. Limosa 73: 81-86

Jonge Wespddief, (gele washuid) Foto: Robert Kastelein